

De wilg

Tekst Pieter van Manen, imker en eigenaar van kwekerij Happybeeplant, foto's Remco Schoonderwoert

Als kleine jongen liep ik vaak achter mijn opa aan naar de bijen om te kijken of ze aan het vliegen waren. Als we in februari zagen dat de bijen met stuifmeel aan de poten van de krokussen thuis kwamen, dan wisten we dat de koningin aan de leg was. Aan het eind van de maand was het stuifmeel van de ene op de andere dag wat lichter van kleur. Dan zei mijn opa: "De bijen hebben het gedaan op de krokus, het katjeshout zal wel open zijn." Dat bleek: de wilg achter de bijenstal begon mooi geel te kleuren en wij zagen de bijen rondom de struik vliegen. Mijn opa ging dan voor een kast staan zodat de bijen niet naar binnen konden en deed na een paar tellen een stap opzij. De bijen vliegen dan eerst breed naar binnen en daarna wordt het strookje smaller, tot de breedte van het broednest. Als de bijen dan in een strook van ongeveer tien cm naar binnen gingen, dan wist hij dat er drie ramen met broed waren.

De wilg is voor onze honingbij zeer interessant omdat de mannelijke wilgenkatjes al vroeg in het jaar veel stuifmeel geven, dat bovendien kwalitatief erg goed is omdat er maar liefst vijf van de zes voor de bijen noodzakelijke aminozuren in zitten. En op veel plekken staan genoeg wilgen.

Soorten

Het wilgengeslacht bestaat uit ongeveer 300 soorten. Nederland telt een twaalfstal wilgensoorten en daarnaast een aantal verwilderde soorten. Van veel soorten zijn er ook cultivars in omloop. Dan zijn er nog natuurlijke en bewust gemaakte kruisingen. Wilgen zijn tweehuizig, dat wil zeggen dat er planten zijn met mannelijke katjes en planten met vrouwelijke katjes. De mannelijke katjes hebben geel stuifmeel. De vrouwelijke katjes hebben groene stampers. Bij een wilg staan de katjes rechtop, in tegenstelling tot katjes op andere planten zoals populier en els. De knoppen hebben één bladschub. Het zou te ver gaan om alle wilgen die ik dagelijks tegenkom te beschrijven. Ik heb een rondje op de kwekerij gelopen en daar stonden al elf soorten. Daarom beperk ik het verhaal tot een paar inheemse soorten die heel veel stuifmeel produceren.

Amandelwilg, *Salix triandra*

De amandelwilg wordt een struik van ongeveer vier meter hoog. De bladeren zijn lancetvormig en drie- tot vijfmaal langer dan breed. Twijgen breken niet makkelijk. Deze wilg bloeit in april

en mei als de bladeren verschijnen. De struik is makkelijk te determineren; waar bijna alle wilgen twee of vijf meeldraden in een bloem hebben, heeft deze er drie. De mannelijke katjes hebben drie stuifmeeldraden en twee honingschubben. Honingschubben zijn schubjes (meestal aan de voet van een kroonblad geplaatst) die nectar afscheiden of een honinggroefje bedekken. De vrouwelijke katjes hebben drie stampers en maar één honingschub. Een cultivar van *Salix triandra* is 'Semperflorens', die bloeit zoals de latijnse cultivarnaam doet vermoeden de hele zomer.

Boswilg, *Salix caprea*

De boswilg wordt ook wel waterwilg genoemd. Het wordt een boom van maximaal twaalf meter hoog met een open kruin. De bladeren zijn eirond, donkergroen glanzend van boven en grijsbehaard van onderen. Ze zijn vier tot twaalf cm lang en drie tot acht cm breed. Onderaan de bladsteel zitten steunbladeren. Boswilgen bloeien in maart. Mannelijke katjes zijn eivormig en eerst grijs van kleur. Wat later verschijnen de meeldraden en die zijn geel van kleur. De vrouwelijke katjes zijn langwerpig en in eerste aanleg bleekgroen van kleur, waarna de witte stijlen verschijnen. De mannelijke katjes hebben twee stuifmeeldraden bij iedere bloempje en de vrouwelijke katjes hebben twee stampers bij iedere bloempje. Zowel de mannelijke als de vrouwelijke katjes hebben één honingschubje. Door de vroege

Bloeiende wilg

bloei is de boswilg een goede bron van stuifmeel voor de (solitaire) bijen. Cultivars zijn bijvoorbeeld *Salix caprea* 'Pendula', een rijkbloeiende treurvorm, en *Salix caprea* 'Kilmarnock', een heel rijkbloeiende mannelijke variant.

Katwilg, *Salix viminalis*

De katwilg of teenwilg is ook een inheemse wilgensoort en wordt meestal een struik die zes meter hoog kan worden. Ze staan het liefst op heel natte gronden van grienden of langs water. De bladeren zijn lancetvormig en kunnen wel 25 cm lang worden en hooguit 2 cm breed. Hun kleur is mat-groen. De steunblaadjes zijn ook lancetvormig maar verdwijnen al gauw. De takken van de katwilg zijn grauw van kleur. De katjes van de katwilg verschijnen in maart-april. De mannelijke

Knotwilgen

Wilgenlaan

katjes zijn langwerpig tot drie cm lang. De vrouwelijke katjes zijn langer dan de mannelijke en hebben lange stijlen. Beide soorten katjes hebben één honingschub.

Knotwilg, *Salix alba*

De knotwilg is wel de bekendste wilgensoort. Knotwilgen worden veel gebruikt langs weilanden. Ongeknot worden knotwilgen grote bomen van wel twintig meter hoog. Meestal worden ze afgezaagd op drie meter boven de grond, waarna ze weer uitlopen met lange dunne takken. Van de knotwilg zijn er wel mannelijke bomen

maar die zijn zeldzaam. De vrouwelijke katjes zijn grijsgroen en vallen niet erg op. Ze hebben één honingklier.

Biodiversiteit

Wilt u biodiversiteit in de omgeving, plant dan wilgen. Op een wilg kunnen namelijk meer dan 800 verschillende soorten dieren voorkomen, waaronder tien soorten wilde bijen en hommels. Ook komen er tweehonderd, ik schrijf het voluit omdat u anders denkt dat ik een nul teveel schrijf, soorten vlinders op wilgen voor. Heel veel soorten die op wilgen leven, maken ook gebruik van populieren.

Zo is de rosse metselbij nogal eens te vinden op wilgen. De rosse metselbij is een vrij algemene soort die in ieder insectenhotel voorkomen. De nesten van deze bij worden door twee andere soorten bijen gebruikt om hun eieren in te leggen. Dat zijn zogenaamde koe-koeksbijen. Ook twee soorten wespen maken gebruik van de nesten van de rosse metselbij.

Op een avond eind november zag ik zes soorten vlinders vliegen onder een rij wilgen. Een wat bekendere vlindersoort die de wilg als waardplant nodig heeft om te overleven, is de wilgenhoutvlinder. De rups van die vlinder verblijft drie jaar in de boom en kan schade aan de boom veroorzaken. De rups is oranje-rood gekleurd en word ongeveer tien cm lang. De pop overwintert in de grond onder de wilg. Ook de grote wilgentakkenluis komt op wilgen voor. Deze luizensoort werd tot voor kort nog zwartebonenluis genoemd, maar deze wijkt daarvan af omdat de soort het hele jaar op wilgen voorkomt. Bij deze luizensoort zitten ook altijd mieren die de luizen als koeien houden en melken. Onze bijen kunnen op deze luizensoort honingdauw winnen.

Gebruik van de wilg

Wilgen kunnen voor diverse doeleinden gebruikt worden. Van de dunne takken kunnen manden gevlochten worden. Dikkere takken worden gebruikt om zinkstukken van te maken voor dijken. Medicinaal kan de bast van driejarige takken gebruikt worden om grondstoffen voor aspirine uit te isoleren.

Als u nu ook een wilg wilt hoe komt u er dan aan?

Wilgen zijn over het algemeen heel goed te stekken door middel van winterstek. Hiervoor neemt u in de winter een stuk tak met de dikte van een potlood en ongeveer twintig cm lang. Steek de tak rechtop in een pot met potgrond of buiten in de vochtige aarde, dan zal hij in het voorjaar wortelen en uitlopen. U kunt een wilg ook stekken door een poldikke stok met een lengte van een paar meter in de grond te steken. ●